

NEDERLANDS THEATER FESTIVAL

7 T/M 17 SEPTEMBER 2023

Het eerste seizoen zonder corona lockdowns bracht een ongelofelijk mooie oogst op aan voorstellingen, die de veelzijdigheid van het Nederlandse theateraanbod eens en te meer bevestigt. Voor publiek én makers is het een verademing om weer samen te kunnen komen in de zo geliefde grote schouwburgzalen, evenals in de allerkleinste bovenzaaltjes, om daar van het rijke aanbod en het samenkomen en uitwisselen te genieten.

In voorgaande jaren is de Nederlandse Toneeljury gevraagd de tien 'beste' voorstellingen te selecteren, dit jaar echter heeft de jury als opdracht gekregen om voor de selectie het begrip 'meest indrukwekkend'

te hanteren. Nog altijd is er gekeken naar techniek en vakmanschap. Daarnaast is met het begrip 'indrukwekkend' een grotere vrijheid gecreëerd binnen de mogelijke manieren van beschouwen en waarderen. Goed of slecht kunnen immers beperkend werken, duim omhoog of duim omlaag is al wat rest. Deze jury heeft het als taak op zich genomen verslag te doen van dat wat ons het meest bewoog, het diepst raakte kortom: wat het meest indruk op ons maakte.

Wat opvalt in de oogst van dit seizoen is een verdere ontplooiing van de meerstemmigheid. Niet-westerse perspectieven en vertelvormen raken dichtverstrengeld met westerse vormen van toneel maken, zichtbaar onder andere in de groeiende aanwezigheid van meertaligheid op toneel. Ook het dieper en verder in elkaar overlopen van genres zien we onder deze meerstemmigheid. Halsreikend zien we uit naar alles wat deze ontwikkeling ons zal brengen in de toekomst.

Ook valt er een accent te plaatsen op intergenerationele wortels. In meerdere voorstellingen uit de selectie komt dit thema dit jaar expliciet aan bod. Makers zoeken naar verbanden in de tijd en zijn, — mogelijk ingeleid door onze prangende sociale- en klimaatvraagstukken op zoek naar kennis uit het verleden voor de grote vragen van de toekomst.

Met trots presenteren we deze rijke en gevarieerde selectie, waarvan we hopen dat die het publiek zal beroeren, raken en ontregelen zoals het de leden van de jury heeft gedaan.

Jury rapporten voorstellingen selectie seizoen '22/'23

Kleine Zaal

Analoog

de Hoe / Willem de Wolf / Louis Janssens

Dit kleinnood raakte de jury diep. In *Analoog* dansen docent en gelauwerd toneelspeler en -schrijver Willem de Wolf en student en aanstormend theatermaker Louis Janssens een beeldschoon taalduet. Het is een ritmische exercitie, kwetsbaar en open. Met een prachtige tekst in handen stappen zij samen het witte vlak op dat een uitnodigend wit vel is én dansvloer tegelijk. Ze voeren een dialoog tussen de generaties, tussen docent en student, tussen de kunstenaar als jonge man en de kunstenaar als oudere man, waarin ze elkaar vertolken en zichzelf opvoeren.

'Kunstenaarschap is totale overgave, alles of niets,' zegt de oudere generatie. 'Kunstenaarschap vandaag is veel meer fluïde,' zegt de jongere generatie. Waarin je ook een boomer en een gen z-er zou kunnen horen, met alle politieke implicaties van de bijbehorende wereldbeelden van dien, die hier ook mee-echoën. Hun tederheid naar elkaar is tastbaar, alsook hun scherpte. Het is de transparante manier van spelen, die maakt dat je het duo in hun zoektocht naar zichzelf en elkaar heel dicht kan naderen.

Ook de prachtige soundtrack en het lichtontwerp van Shane Van Laer mogen niet onvermeld blijven. Alle elementen bewegen *in sync* met elkaar op dat witte lege vel, waarop geboren worden en sterven elkaar intiem naderen.

Ik zeg toch sorry

Raymi Sambo maakt / Theatergroep Aluin

Ik zeg toch sorry is listige satire en hilarische *cringe* komedie ineen. Onderwerp: de afschaffing van de slavernij. Raymi Sambo Maakt en Theatergroep Aluin sloegen de handen ineen en maakten een razendknappe voorstelling, waarin het zwarte, het witte én het bi-culturele perspectief tegelijk op de vloer aanwezig zijn. De slimme tekst van Raymi Sambo, Ayden Carlo en Erik Snel laat hen twee amateurgezelschappen spelen, die samen een stuk maken over de afschaffing van de slavernij. De grenzen tussen het maken van het stuk en het stuk zelf vervagen al snel.

De makers krijgen inzichtelijk dat de zwarte acteurs het slavernijverleden doorvoelen en dat de witte acteurs met hun hoofd beredeneren dat er iets goed te maken is. En dat is knap, om de finesses van het ingewikkelde maatschappelijke debat zo scherp op het podium terug te zien.

Hoe de personages graag zouden willen zijn staat voortdurend op spanning met hoe ze daadwerkelijk zijn. Dit brengt alle spelers en achtergronden samen. In de tekst is veel ruimte voor het scherp bittere van de misstanden in ons koloniale verleden. Tekst en spel bieden via de *comic relief* alle mogelijkheden samen dit bittere te laten bestaan én te overstijgen.

DARKMATTER

Cherish Menzo

Frascati Producties / GRIP i.s.m. De Coproducers

DARKMATTER is van een zeldzame schurende schoonheid. Niet vaak dit seizoen werd de jury dusdanig van de stoelen geblazen door de pure kracht en noodzaak van een voorstelling. Cherish Menzo, volbrengt als maker en performer in *DARKMATTER* samen met Camilo Mejía Cortés een uitzonderlijke prestatie.

DARKMATTER is een krachtig emancipatoir statement. Er wordt voorbij gegaan aan de last van kolonisatie, aan de last van een beladen geschiedenis voor zwarte lichamen.

Er wordt vrijuit een nieuwe orde opgedroomd, waarbij geput wordt uit zowel het post-humanisme als afro-futurisme. DarkMatter bevindt zich qua denken op het snijvlak van het moderne post-humanistisch gedachtegoed en de oude zienswijzen van sjamanistische rituelen en winti religie.

Technisch zet Menzo elementen in uit de hiphop, uit de *spoken word*, uit de dans en uit de performance kunst en smeed al deze invloeden om tot dit volstrekt eigen amalgaam. *DARKMATTER* is —technisch ongelofelijk sterk opgebouwd - een openbaar, theatraal ritueel, met reinigende krachten. Wie stuurt en wie wordt bestuurd is een van de kernvragen te noemen. Soms bewegen de performers traag, iets dat

terugkeert gedurende de voorstelling. Dit werkt op verschillende niveaus, alsof ze de tijd besturen en ook: alsof er onmetelijke krachten op hen inwerken.

Menzo schreef samen met Cortés, Bonsu en Kok-Sey-Tjong aan de poëtische *spoken word*, die rechtstreeks voort lijkt te komen uit hun dansende lichamen: 'Fingertips and strings / hanging from the air / onyx in a trance, who's the puppeteer.'

De jury prijst de onaangepaste kracht, hoop en onverbiddelijkheid van deze zwarte materie.

De Dappere Soldaat

Toneelschuur Producties / Steef de Jong

Steef de Jong bouwt met *De Dappere Soldaat* verder aan zijn vindingrijke oeuvre en volstrekt eigen theateruniversum van bordkarton. *De Dappere Soldaat* is een operette uit 1908 van Oscar Strauss door de makers naar het nu gehaald. De oorlog is in deze klucht nooit ver weg. Wat is moed, wat is heldendom zijn de centrale vragen van de voorstelling en deze worden met ironische lichtheid, dubbele bodems en een aanstekelijk en oneindig spelplezier onderzocht.

Hoewel de personages verwoede pogingen doen om via de fantasie de oorlog te ontvluchten, dringt deze zich gedurende de voorstelling steeds weer op. De feestelijkheden en speelse futiliteiten hebben de oorlog wellicht even doen vergeten, maar zeker niet kunnen ontkrachten. De kanonskogels scheren door de lucht; de harde realiteit is onontkoombaar.

Diewertje Dir, Malou Gorter en Rop Verheijen zijn scherp op elkaar ingespeeld én gezongen en schakelen fenomenaal in hun vele dubbelrollen. Vindingrijk en ingenieus is *De Dappere Soldaat* een lust voor het oog en oor. De dappere soldaat is een ware viering van 'maken' en 'spelen.'

Zeemaal

SienVanmaele / Laika

Sien Vanmaele en Laika maakten met *Zeemaal*, deel I van een trilogie over klimaat en voedsel, een persoonlijke voorstelling én dinnershow ineen. Centraal staat een moderne westerse mens, die zich vergaloppeert in een van natuur en rust verstoken kapitalistische maatschappij. Klimaatdepressie wordt er vastgesteld en om zichzelf hiervan te redden werpt Vanmaele zich als het ware terug de prehistorische oersoep in: de zee. Op kracht gekomen door haar onderzoek naar de zee, de bron van energie uit haar jeugd, keert ze terug naar de maatschappij. *Zeemaal* is dat wat ze opgedoken heeft uit de zee en waarin ze wil delen.

Midden in de spannende publieksofstelling, een prachtig ontwerp van Studio Kuurjeus en Peter de Bie staat Vanmaele als in een arena. Ze loodst ons langs haar bevindingen en bespiegelingen én bereidt en serveert een inventief en smakelijk diner rechtstreeks uit de zee opgebouwd rondom verschillende soorten wier. Ze combineert poëzie met wetenschap, fantasie met feit, sentiment met het

ontnuchterende. Ze prikkelt de smaakpapillen en stimuleert de bezoeker zich open te stellen voor het onbekende.

De angel blijft in deze zachtmoedige voorstelling steeds buiten de arena, maar is daarmee beslist niet verdwenen. Hoe moeten we ons verhouden tot de veranderingen in ons klimaat? Een prangender vraag kan de jury zich bijna niet voorstellen. Sien Vanmaele doet met *Zeemaal* een weergaloze voorzet in een poging tot antwoorden hierop.

Grote Zaal

De Jaren

Het Nationale Theater / Eline Arbo

In *De jaren*, een voorstelling naar het boek van Annie Ernaux voltrekt zich in handen van Eline Arbo niets minder dan theatrale magie. Net als in haar eerdere voorstelling *Weg met Eddy Bellegueule* wordt het hoofdpersonage vertolkt door meerdere spelers. En ook hier werkt het betoverend. Vijf actrices tekenden voor de hoofdrol in deze biografie van een westerse vrouw, die opgroeit in het Frankrijk van net na de Tweede Wereld oorlog. Alle vijf, Nettie Blanken, Tamar van den Dop, Mariana Aparicio, Hannah Hoekstra en June Yanez vertolken ze een levensfase en figureren ze in de anderen levensfase. Seksueel ontwaken, eerste stappen op de arbeidsmarkt, het moederschap, al het persoonlijke is uiterst politiek in deze feestelijke taal- en acteerexplosie.

Liederlijk en cerebraal, teder en wreed, de jury is unaniem over de geweldige synergie die in deze voorstelling ten tonele wordt gebracht. De simpele ingreep om witte lakens in te zetten om de vrouwelijke ziel te representeren, is kwetsbaar en uiterst krachtig tegelijk. Ook de uitgekende, emotionele laag die het geluidsontwerp van Thijs van Vuure aanbrengt mag niet onvermeld blijven.

Yara's Wedding

NITE / Schauspiel Hannover, Asko | Schönberg / Slagwerk Den Haag / Guy Weizman, Roni Haver

Een exuberant, overlopend internationaal spektakel van zang, dans en teksttoneel, *Yara's Wedding* doet overal een schepje bovenop en creëert een onweerstaanbare muzikale en hypnotiserende wereld waarin vijf vrienden opgroeien post 9/11 en elkaar vinden en verliezen in de grote vragen van hun tijd. Vreemdelingenhaat, racisme, homohaar, in de persoonlijke verhoudingen versmelten de grote politieke thema's tot de menselijke maat. De acteurs spreken Engels, Nederlands, Duits en Arabisch en vervlechten moeiteloos met de dansers en andersom, handelsmerk van regisseur Guy Weizman die als geen ander alle genres zijn unieke universum in weet te trekken. De choreografie van Roni Haver en de muziek van ASKO | Schönberg en Slagwerk Den Haag zijn grootheden die elkaar steeds versterken.

Er wordt indrukwekkend gezongen in deze productie, onder andere door Sara Janneh, die eveneens diep weet te raken met haar aardse spel. In het lied van bruid Yara, gespeeld door Karima El Fillali komt de voorstelling tot haar inhoudelijke hoogtepunt. Zij verbindt alle uit elkaar liggende levens na de

drankovergoten nacht die de bruiloft van Yara was. Zij vertolkt een boodschap van hoop en van menselijkheid.

Jihad van liefde

Senf Theaterproducties / Meervaart / George & Eran Producties / Amsterdams Andalusisch Orkest

In *Jihad van liefde*, een kraakheldere bewerking van Sarah Ringoet van het gelijknamige autobiografische boek van Mohamed El Bachiri speelt Mohammed Azaay een vader van drie kinderen, die zijn grote liefde verloor in de aanslag in de Brusselse metro in 2016. Waar hij als moslim door sommigen van zijn buurtgenoten wordt aangezien als medeverantwoordelijk is hij een direct en diepschrijnend slachtoffer van deze verschrikkelijke tragedie.

Azaay speelt de getroffen, zachtmoedige man invoelend en met minimale middelen. Op een grotendeels leeg podium tekent hij minutieus de leefwereld van de man. En zoals bij een Griekse tragedie speelt ook hier een koor mee. In de vorm van het Andalusische Orkest, dat in regie van Eran Ben-Michäel gevoelig meebeweegt, tegenkleurt en uitvergroot met kanun, ud, viool en percussie.

Azaay speelt warmbloedig en vindingrijk en krijgt heel precies over het voetlicht welke krachten er op deze man inwerken. Hij blijft bij vertrouwen in andere mensen, en bij zijn diepe overtuiging dat zijn geloof een jihad van liefde hoort te zijn. Een emotionele krachtsinspanning, die diep weet te raken.

Vogels

Alize Zandwijk / ITA

In een indrukwekkend toneelbeeld, waar een enorme, levensechte boom op een lege witte vlakte lijkt te groeien opent regisseuse Alize Zandwijk de voorstelling *Vogels* met een even simpel als doeltreffend schaduwspel.

In het verhaal staan twee jonge geliefden centraal, die met hun liefde ingaan tegen de wil van hun ouders: een van hen is Arabische, de ander Joods. Op de vlucht van die afkeuring en tijdens hun zoektocht naar geluk stuiten ze in de familiegeschiedenis op een geheim dat gedurende het stuk traag wordt onthuld en dat een schel en schrijnend licht werpt op de prangende identiteitsvraagstukken.

Yahya Gaier danst in verschillende fysieke bijrollen als prachtige lichte toets én verbindende, poëtische rode draad door de op monologen gestoelde toneeltekst van Wajdi Mouawad. Ook de verstilde muziek van Amber Doctors van Leeuwen speelt in het geheel een indringende rol.

In de ontroerende finale van de voorstelling wordt in een indrukwekkende parabel in het Arabisch getoond hoe de verschillen die mensen zelf hebben aangebracht tussen jood en Arabier, onmogelijk en onhoudbaar zijn. Een sprank van regelrechte hoop in het voortrazende Palestina-Israël conflict.

The story of Travis

Theater Rotterdam / Well Made productions

The story of Travis is een feest van een voorstelling. Met een *all black* cast en crew creëerden choreografe Alida Dors, regisseuse Romana Vrede en schrijfster Esther Duysker hun nieuwe deel van *The Raisin Cycle*, een serie toneelstukken die geschreven werden als reactie op de Broadwayhit *A Raisin in the Sun* (1969) van Lorraine Hansberry.

Een geweldige tour de force is het waarin familiegeschiedenis gethematiseerd wordt en inzichtelijk wordt gemaakt hoe de 'hopes and dreams' van voorgaande generaties doorwerken in het nu. 'De dromen van ouders voor hun kinderen reiken naar de maan,' zegt de jongste telg Nola, die het stuk opent op een kerkhof dat onder de voeten blijft liggen van al het leven dat zich gedurende avond daarboven zal voltrekken.

Choreografe en artistiek leider Alida Dors maakt magie met dans vervlochten door het stuk, steeds om het overlopen van het dode in het levende voelbaar te maken, het verstrijken van de tijd wordt op deze manier vloeibaar en de grenzen tussen gisteren, nu en morgen vervagen.

Aan het einde keren we terug naar het kerkhof, naar Nola, intelligent en talig gespeeld door Jennifer Muntslag. Dansen met je voorouders, zij maakt inzichtelijk hoe dat voelt. Welke kracht er vrij kan komen wanneer je jezelf vrij en toch gedragen weet.

Locatievoorstelling

The Underground

NITE (NNT, Club Guy & Roni, Asko|Schönberg, Slagwerk Den Haag)

In het bijzondere en uitbundige locatie-spektakel *The Underground* brengt Guy Weizman met optimaal gebruik van de weidsheid van de omgeving wederom op zijn onnavolgbare wijze verschillende genres en stijlen samen, waaronder circus en *crumping*. Met de stampende soundtrack en zinderende liedteksten blaast *The Underground* je van je stoel. Acteur Sanne den Hartogh geeft de problematische hoofdfiguur, Will —een cynicus pur sang weergaloos gestalte, wat een kracht en overgave en wat een scherp getekend portret van een vastgelopen eenling, gedragen door een hecht ensemble.

Meesterlijke zet is het dubbele bewustzijn van deze eeuwige buitenstaander en hater. Circus-acteur Bram De Laere speelt als zwijgende circusclown het alter ego van Will prachtig kwetsbaar en vastgelopen. In ontroerende scènes weten de makers de ontsnappingspogingen van Will aan zichzelf vlijmscherp over het voetlicht te brengen.

De vervreemdende kostuums van Maison the Faux verlenen het geheel de gekantelde *weirdness* die zo inherent is aan het personage Will. Politiek wordt Weizman nergens: *The Underground* is te lezen als een ware viering van het tegendraadse individu, dat zoekt en zoekt en tegelijkertijd absoluut niet wil vinden.